

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 5 2 5 1 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Petek, 29. avgust 2025 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

Antična kulturna dediščina na tleh današnje Slovenije

1. Staroselci na današnjem slovenskem ozemlju so imeli stike z Grki.

Predmete grškega izvora (vojaška oprema iz bronu in tudi železa, nakit, posodje) so našli v kulturnem središču iz 11. do 9. stol. (pr. Kr.) v Škocjanu blizu Divače. [...] Lončarske izdelke grškega izvora iz obdobja od 7. do 4. stoletja (pr. Kr.) so našli v nahajališčih: Stična, Magdalenska gora, Most na Soči, Poštela na Pohorju, Sevnica, Starše pri Mariboru. To so bili predmeti večinoma iz grških kolonij v južni Italiji.

(Vir: Cedilnik, A., in drugi, 2019: Zgodovina 1, str. 191. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Navedite gospodarsko dejavnost, ki je povezala Grke z današnjim slovenskim ozemljem.

(1 točka)

2. Grško mitološko izročilo in zemljepisna imena kažejo, da so Grki poznali naše ozemlje.

Jazon je šel po omenjeni poti iz Črnega morja do Donave, iz Donave po Savi in iz Save v Ljubljano, ki je v spomin na to popotovanje – tako meni Plinij, dobila ime Nauportus, ladjenosec.

(Vir: Linhart, A. T., 1981: Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel Južnih Slovanov Avstrije, str. 16–17. Slovenska matica. Ljubljana)

2.1. Kdo je vodil odpravo Argonavtov?

2.2. Kateri dve mesti ob Ljubljani naj bi ustanovili Argonavti?

(2 točki)

3. V 2. st. pr. Kr. so Rimljani postopoma širili oblast na današnjem slovenskem prostoru. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

3.1. Ustanovitev katere kolonije je bila ključna za širjenje rimskega vpliva na našem ozemlju?

3.2. Pojasnite, zakaj je bilo slovensko ozemlje strateško pomembno za Rimljane.

(2 točki)

6. Ob rimskih bogovih so Rimljani na današnjem slovenskem ozemlju častili tudi druga božanstva.

Bogovom so meščani in trgovci priporočali svoje premoženje in blagor svojih duš. Med njimi so imeli najvidnejše mesto mitreji, svetišča boga Mitra, katerega pet svetišč je bilo odkritih v petovionskih mestnih četrtih; [...] Mednje spada tudi mitraizem, ki se je razširil v antičnem svetu zlasti s trgovci in vojaki.

(Vir: Vomer Gojkovič, M., in drugi, 2008: Rimski vsakdan v Petovioni, str. 80, 85. Pokrajinski muzej Ptuj. Ptuj)

- 6.1. Katero vzhodnjaško verovanje je bilo poleg čaščenja rimskih bogov močno razširjeno na današnjem slovenskem prostoru?
- 6.2. Opišite dve značilnosti tega vzhodnjaškega verovanja.

(2 točki)

7. Naši kraji so bili prizorišče ene najpomembnejših bitk pozne rimske dobe.

Severni veter – po tvoji zaslugi – s planin privršal je,
 Čete sovragov zasul je z ledeno nevihto, puščice
 K strelcem usmerjal nazaj, v vrtincu jim lomil je kopja.
 S tabo je Bog: na tvoje povelje požene iz votline
 Eol viharjev vojsko, na tvoji strani vojskuje
 Samo nebo, na vzrok tvoje trombe zavezniške čete.
 Čete vetrov privrše. Zardeli so alpski snegovi,
 Frigidus barvo vode je spremenil, pred kupi mrličev
 skoraj zastal, ko ne bi ga kri deroča pognala.

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2009: Zgodovina 1, str. 165. DZS. Ljubljana)

- 7.1. O kateri bitki govori besedilo?
- 7.2. Pojasnite posledico te bitke za rimsko cesarstvo.

(2 točki)

10. Po naselitvi v Vzhodnih Alpah so Slovani postopoma oblikovali svojo prvo državno tvorbo. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Po propadu Samove plemenske zveze so Langobardi obnovili nadoblast nad tem ozemljem.
- B Leta 623 je Samo vodil slovanski upor proti Avarom.
- C Središče Karantanije je bil Krnski grad.
- D Karantanija je nastala v boju proti Avarom na vzhodu in Vandalom na zahodu.
- E Del Karantanije je bila tudi Karniola.
- F Leta 743 so Slovani skupaj z Bavarci premagali Avare.

(3 točke)

11. Z izgubo samostojnosti je bila Karantanija vključena v frankovsko državo, o čemer priča tudi zapis o Hotimirjevi spreobrnitvi.

Nato se je – spet z dovoljenjem gospoda in kralja Pipina – k tem ljudstvom na njihovo prošnjo vrnil Hotimir, ki je tudi že postal kristjan. [...] Hotimirja je ljudstvo sprejelo in mu izročilo knežjo oblast. S sabo je vzel duhovnika Majorana, ki je bil v salzburškem samostanu posvečen v duhovnika.

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 149. Mladinska knjiga. Ljubljana)

11.1. Kako imenujemo proces širjenja krščanstva, ki so ga izvajali misijonarji?

11.2. Pojasnite dve značilnosti širjenja krščanstva v Karantaniji.

(2 točki)

12. V 9. stoletju se je v Spodnji Panoniji razširilo krščanstvo.

Salzburški avtor je o njegovem prihodu in delu zapisal: »[...] dokler si ni neki Grk, po imenu Metodij, na novo izmislil slovanskih črk in z njimi po filozofsko izpodrinil latinski jezik in rimski nauk [...]«

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 152. Mladinska knjiga. Ljubljana)

12.1. Navedite imeni misijonarjev, ki sta delovala v Spodnji Panoniji.

12.2. Pojasnite posebnost njunega misijonarskega delovanja.

(2 točki)

13. Oblikovanje dežel na slovenskem ozemlju je eden od pomembnejših zgodovinskih procesov. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

13.1. Navedite štiri zgodovinske dežele, v katerih je živel slovensko govoreče prebivalstvo.

13.2. Pojasnite razlog, zakaj je bila pri prebivalcih veliko bolj prisotna deželna kot državna pripadnost.

(2 točki)

14. Celjski grofje so bili domača dinastija z oblastjo nad velikim delom današnjega slovenskega in deloma hrvaškega ozemlja.

Ko je na tak način izkazal grof Herman Celjski dobroto kralju Sigmundu in mu pomagal iz njegovega bridkega ujetništva (op., bil je v ogrskem ujetništvu). [...] Zato je prosil kralj Sigmund grofa Hermana Celjskega za roko njegove mlajše hčerke Barbare, da bi mu jo dal za zakonsko ženo, čemur pa grof Herman sprva ni hotel ugoditi.

(Vir: Kronika grofov Celjskih, str. 16. Založba Obzorja. Maribor, 1972)

14.1. V kakšnem sorodstvenem razmerju sta bila Herman II. Celjski in Sigmund/Sigismund Luksemburški?

14.2. Pojasnite, kaj je za celjske grofe pomenilo povišanje v državne kneze.

14.3. Pojasnite posledico smrti Ulrika II. za rodbino Celjskih.

(3 točke)

15. V visokem srednjem veku so začela nastajati srednjeveška mesta.

Naselbinska dediščina prenekaterega zahodnoistrskega mesta datira iz časa pred prihodom Slovanov na polotok ok. l. 600. Nekatera od njih, npr. naselbino na koprskem otoku, Izolo in Piran, pa so sploh ustanovili in poselili begunci pred novimi slovanskimi prišleki.

(Vir: Grdina, I., in drugi, 1994: Dokumenti slovenstva, str. 68, 70. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Gospodarski pomen mest in trgov v notranjosti Slovenije je bil predvsem v tranzitni trgovini (orientalsko blago in sukno z zahoda na vzhod, živina, kože in baker z vzhoda na zahod, železo s severa na jug). [...] Avtonomni organi so se v celinskih mestih razvili iz dveh korenin: iz mestnega sodnika kot zastopnika mestnega gospoda in iz skupščine vseh meščanov.

(Vir: Grdina, I., in drugi, 1994: Dokumenti slovenstva, str. 73, 76. Cankarjeva založba. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim tipom mest.

A OBALNA MESTA

B CELINSKA MESTA

15.1. Navedite, kdaj je nastalo največ mest tega tipa.

15.2. Pojasnite, kdo je bil nosilec mestne samouprave.

15.3. Navedite tri gospodarske dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali v teh mestih.

15.4. Navedite, kdo je imel status meščana.

(4 točke)

M 2 5 2 5 1 1 2 2 1 1

16. Srednjeveški samostani so bili središča kulturnega življenja.

Cistercijanski samostan v Stični je kmalu po ustanovitvi v sredini 12. stoletja imel že lastnega bibliotekarja. V času opata Folklanda je nastalo večje število rokopisov, ki so bili rezultat dela zaposlenih mojstrov v pisarski delavnici, kjer so poleg menihov gostovali tudi laiki iz nemškega prostora. Tam naj bi delovalo enajst pisarjev, devet iluminatorjev, sedem pergaminerjev, izdelovalcev pergamenta, in knjigovez.

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 177. Mladinska knjiga. Ljubljana)

16.1. Navedite tri poklice, ki so jih opravljali v skriptorijih.

16.2. Pojasnite kulturni pomen srednjeveških samostanov.

(2 točki)

17. V 15. in 16. stoletju so slovensko ozemlje ogrožali turški vpadi. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

17.1. V katero slovensko deželo so Turki vpadli najprej?

17.2. Navedite dva srednjeveška trga, ki sta bila povzdignjena v mesto.

17.3. Pojasnite, kako se je zaradi turških vpadov spremenilo življenje podložnikov.

(3 točke)

18. V 16. stoletju so zaostreni odnosi med kmeti in zemljiškimi gospodi pripeljali do kmečkih uporov. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 7 v barvni prilogi.

Na velikem kmečkem zborovanju pri Novem mestu so se 14. maja uporniki dogovorili, da bodo napadli več gradov. Uporniki so zavzeli grad Mehovo. Nato se je upor z Dolenjske razširil čez Savo na Štajersko. Konec maja so uporniki zavzeli gradova Pilštanj in Podčetrtek. Junija je upor zajel Koroško.

11. junija 1515 je cesar s posebno listino prepovedal uporniško gibanje v vseh treh deželah. S tem je hotel pridobiti čas, da bi plemstvo zbralo vojsko proti upornikom.

(Vir: <https://www.pmb.si/500-let-vseslovenskega-kmeckega-upora-1515-2015>. Pridobljeno: 4. 1. 2024.)

Gubec: »Veleizdajalci, ker že leta in leta čakamo na staro pravdo, ker hočemo živeti pošteno, kakor so živeli naši očetje in dedje, ker ne moremo več vleči grajskega pluga in brane, ker je glad prišel v deželo prav zato, ker smo hodili vedno na tlako, svoja polja pa prepuščali usodi. Veleizdajalci, ker krvavimo pred Turkom, stavimo utrdbe iz lastnih teles, ker gospoda noče več pomagati pri zidanju, pošiljamo deputacije, se ponižno klanjamo in prosim za stare pravice [...]«

(Vir: Mlacovič, D., in drugi, 2010: Zgodovina 2. str. 173. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim kmečkim uporom.

A VSESLOVENSKI KMEČKI UPOR B HRVAŠKO-SLOVENSKI KMEČKI UPOR

V obliki krajšega besedila opišite izbrani kmečki upor tako, da navedete leto kmečkega upora in dve slovenski zgodovinski deželi, ki ju je zajel upor, pojasnite dva vzroka za izbruh upora, opišete eno od značilnost upora in pojasnite dva razloga za njegov neuspeh.

(5 točk)

19. V 16. stoletju je bil za učinkovitejšo obrambo slovenskih dežel oblikovan poseben obrambni sistem.

Obkrožite črko pred novim obrambnim sistemom.

- A Vojna krajina.
- B Notranja Avstrija.
- C Slovenske dežele.

(1 točka)

20. Na prehodu iz srednjega v novi vek se je pospešeno razvijal slovenski kulturni prostor.

20.1. Navedite katerega od humanističnih izobražencev, ki so izhajali iz slovenskega prostora.

20.2. Pojasnite vpliv humanizma na slovenske dežele.

(2 točki)

21. V 16. stoletju se je v slovenskem prostoru širila reformacija.

V vsakem mestu, trgu in slednji fari je treba imeti učitelje in šolarje: v mestih in trgih, da se učijo latinsko in nemško, pri farah pa, da se od duhovnikov, kaplanov in cerkovnikov učijo slovenskega črkopisa, branja in pisanja. S tem se bo spet povzdignila stara vera in se razširila po vsem svetu, vzpostavili bomo prave, Bogu všečne Božje službe in molitve, bogaboječnost, poštenje, ljubezen do Boga in med ljudmi, malikovanje pa bo zatrto.

(Vir: Zgodovina v slikah, str. 6387. DZS. Ljubljana, 1987)

21.1. V katerem jeziku naj bi se po Trubarjevem mnenju učili v župnijskih šolah?

21.2. Pojasnite dva dosežka reformacije na Slovenskem.

(2 točki)

22. V 16. in 17. stoletju je nastopilo obdobje protireformacije in katoliške obnove.

22.1. Navedite meniški red, ki je pomagal pri katoliški obnovi na Slovenskem.

22.2. Pojasnite dva ukrepa, s katerima so izvajali katoliško obnovo in protireformacijo.

(2 točki)

23. Sredi 17. stoletja se je v umetnosti na Slovenskem uveljavil barok. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

Povežite baročne arhitekturne dosežke z mesti tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Mestna hiša	A Koper
_____ Lanthierijev dvorec	B Vipava
_____ Robbov vodnjak	C Ljubljana
_____ dvorec Betnava	D Maribor
_____ stolnica Marijinega vnebovzetja	
_____ kužno znamenje	

(3 točke)

24. V 18. stoletju je oblast nad Habsburško monarhijo in s tem nad večino slovenskega ozemlja prevzela Marija Terezija.

24.1. Navedite model vladanja Marije Terezije.

24.2. Pojasnite prispevek Marije Terezije na področju šolstva.

(2 točki)

25. Na črto pred dogodkom vpišite ustrezno letnico: 181 pr. Kr., 623, 811, 976, 1436, 1478.

- _____ nastanek prve znane slovanske državne tvorbe
- _____ koroški kmečki upor
- _____ povišanje celjskih grofov v državne kneze
- _____ ustanovitev Aquileie
- _____ nastanek vojvodine Koroške
- _____ Karel Veliki določi mejo med Salzburgom in Oglejem

(3 točke)

M 2 5 2 5 1 1 2 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 3: Rimsko osvajanje današnjega slovenskega ozemlja

(Vir: Cedilnik, A., in drugi, 2019: Zgodovina 1, str. 193. Mladinska knjiga. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 4: Prikaz naselitve Slovanov v vzhodnoalpski prostor

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 139. Mladinska knjiga. Ljubljana)

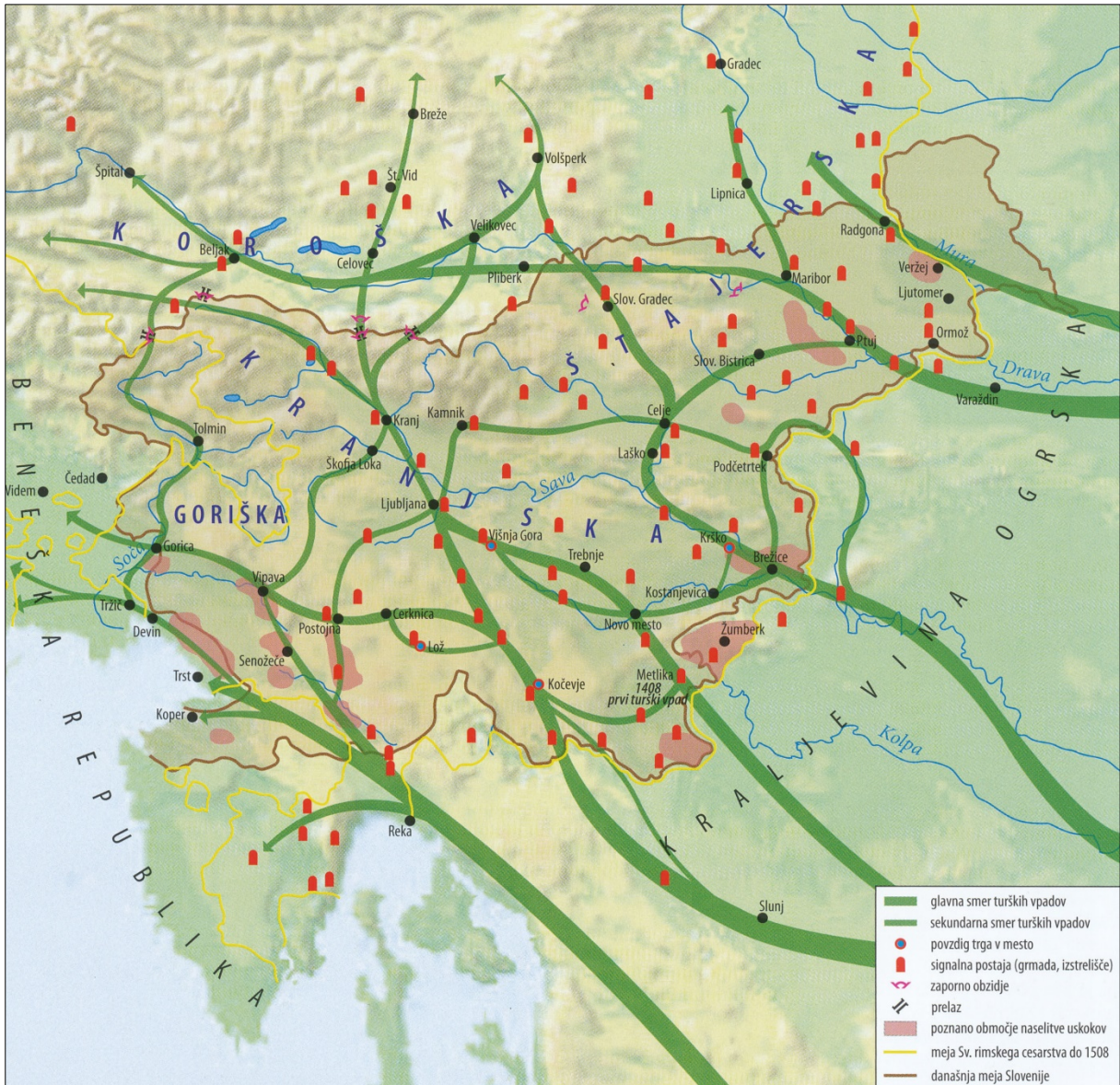

Slika 5: Slovenske zgodovinske dežele

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina 2, str. 195. Modrijan. Ljubljana)

M 2 5 2 5 1 2 2 1 9

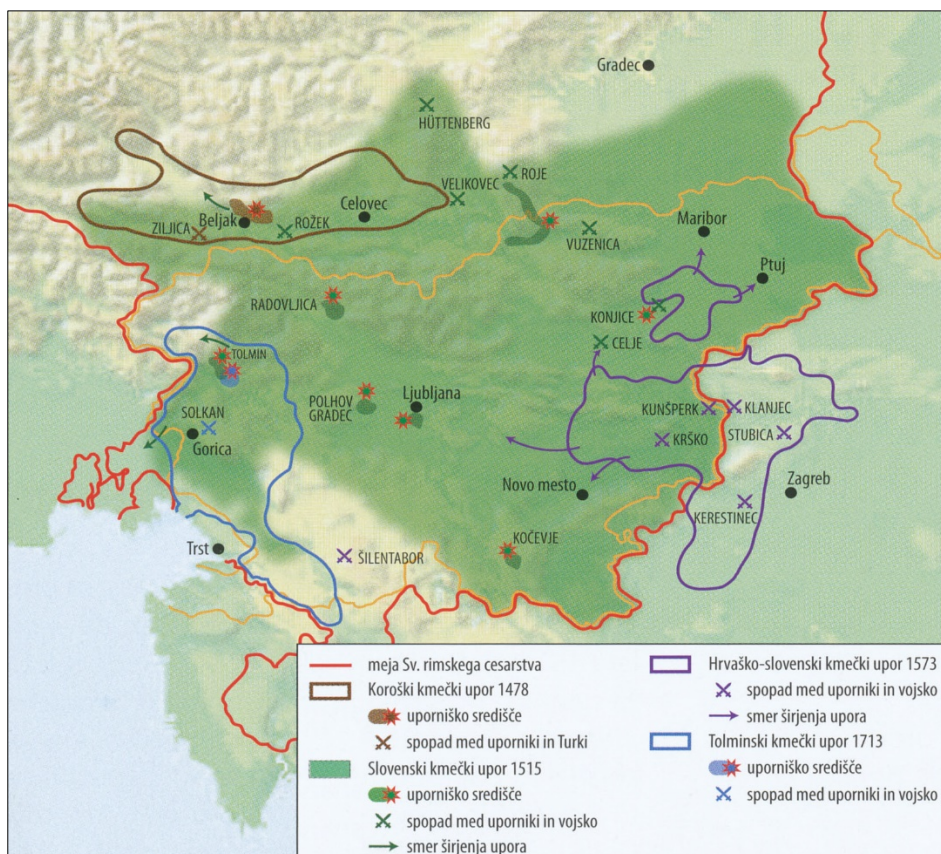

Slika 6: Smeri turških vpadov

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 183. Mladinska knjiga. Ljubljana)

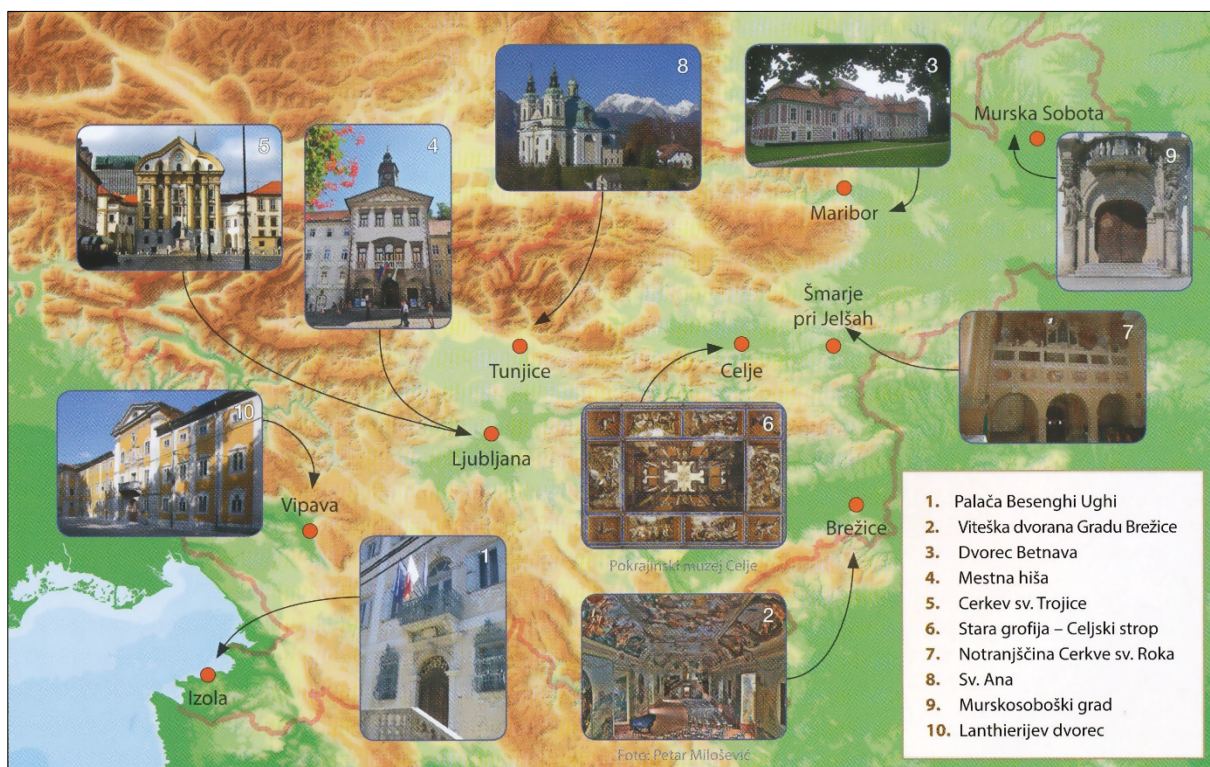

M 2 5 2 5 1 1 2 2 2 0

Slika 7: Kmečki upori na Slovenskem

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 189. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Slika 8: Baročna arhitekturna dediščina na Slovenskem

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 199. Mladinska knjiga. Ljubljana)